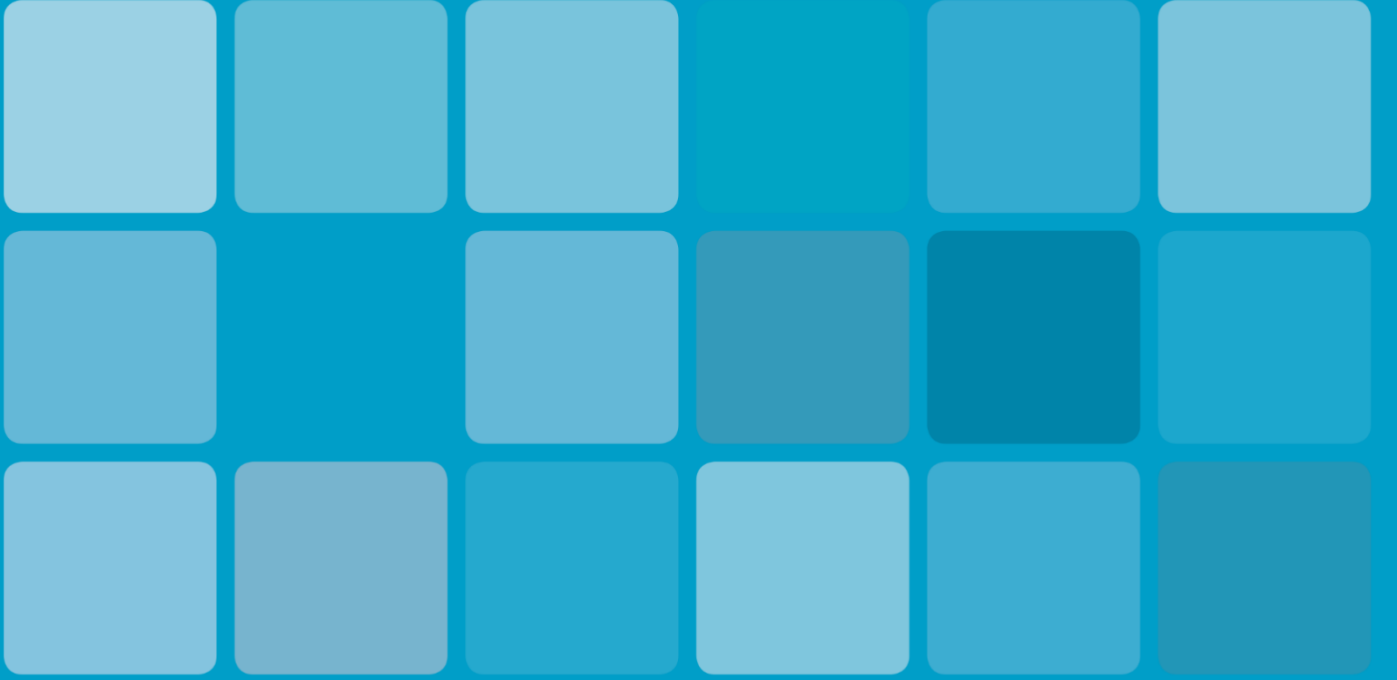

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Temel Eğitim Genel Müdürlüğü

SATRANÇ ÖĞRETİM PROGRAMI (İlkokul)

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Temel Eğitim Genel Müdürlüğü**

**SATRANÇ ÖĞRETİM PROGRAMI
(İlkokul)**

Ankara - 2019

İÇİNDEKİLER

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI	3
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI	3
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ	3
DEĞERLERİMİZ	4
YETKİNLİKLER	4
ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI	5
BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI	6
SONUÇ	7
SATRANÇ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN ÖZEL AMAÇLARI	7
SATRANÇ ÖĞRETİM PROGRAMI'NA ÖZGÜ BECERİLER	8
SATRANÇ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN UYGULANMASINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR	8
SATRANÇ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN YAPISI	9
1. BASAMAK KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	10
2. BASAMAK KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	14
3. BASAMAK KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	17
4. BASAMAK KAZANIM VE AÇIKLAMALARI	19

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda bir taraftan farklı konu ve sınıf düzeylerinde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden kazanımlara ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktılarına yer verilmiştir. Her iki gruptaki kazanım ve açıklamalar da ilgili disiplinin yetkin, güncel, geçerli ve eğitim öğretim sürecinde hayatta ilişkileri kurulabilecek niteliktedir. Bu kazanımlar ve sınırlarını belirleyen açıklamaları, sınıflar ve eğitim kademeleri düzeyinde değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla yalın bir içeriğe işaret etmektedir. Böylelikle üst bilişsel becerilerin kullanımına yönlendiren, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, diğer disiplinlerle ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünleşmiş bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2.maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitimiminin Genel Amaçları” ile “Türk Millî Eğitimiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır.

Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek
2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak
3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak
4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ

Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlara aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata ve insanlık ailesine katılmasını ve katkı vermesini sağlayan eylemsel bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde teori-pratik bütünlüğündeki asli parçamızı oluşturur. Güncellik içinde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ise bizi biz yapan

değerlerimizin ve yetkinliklerin günün şartları içinde görünürlük kazanma araç ve platformlarıdır; günün şartları içinde değişiklik gösterebilir yapısıyla arzîdir ve bu sebeple de sürekli gözden geçirmelerle güncellenir, yenilenir.

DEĞERLERİMİZ

Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünümüze ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır.

Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. “Eğitim programı”; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır.

Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.

YETKİNLİKLER

Eğitim sistemimiz yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenmiştir. TYÇ sekiz anahtar yetkinlik belirlemekte ve aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

1) Anadilde iletişim: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.

2) Yabancı dillerde iletişim: Çoğunlukla ana dilde iletişimin temel beceri boyutlarını paylaşmakta olup duygu, düşünce, kavram, olgu ve görüşleri hem sözlü hem de yazılı olarak kişinin istek ve ihtiyaçlarına göre eğitim, öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi uygun bir dizi sosyal ve kültürel bağlamda anlama, ifade etme ve yorumlama becerisine dayalıdır. Yabancı dillerde iletişim, aracılık etme ve kültürlerarası anlayış becerilerini de gerektirmektedir. Bireyin yeterlilik seviyesi, bireyin sosyal ve kültürel geçmişi, çevresi, ihtiyaçları ve ilgilerine bağlı olarak dinleme, konuşma, okuma ve yazma boyutları ile farklı diller arasında değişkenlik gösterecektir.

3) Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler: Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen süreç, faaliyet ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematiksel yetkinlik, düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formüller, modeller, kurgular, grafikler ve tablolar) matematiksel modlarını farklı derecelerde kullanma beceri ve isteğini içermektedir.

Bilimde yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığına ve metodolojiden yararlanma beceri ve arzusuna atıfta bulunmaktadır. Teknolojide yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojide yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

4) Dijital yetkinlik: İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.

5) Öğrenmeyi öğrenme: Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme, bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir.

6) Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler: Bu yetkinlikler kişisel, kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılara ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.

7) İnisiyatif alma ve girişimcilik: Bireyin düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisini ifade eder. Yaratıcılık, yenilik ve risk almanın yanında hedeflere ulaşmak için planlama yapma ve proje yönetme yeteneğini de içerir. Bu yetkinlik, herkesi sadece evde ve toplumda değil işlerine ait bağlam ve şartların farkında olabilmeleri ve iş fırsatlarını yakalayabilmeleri için aynı zamanda iş hayatında desteklemekte; toplumsal ve ticari etkinliklere girişen veya katkıda bulunan kişilerin ihtiyaç duydukları daha özgün bilgi ve beceriler için de bir temel teşkil etmektedir. Etik değerlerin farkında olma ve iyi yönetişimi desteklemeyi de kapsar.

8) Kültürel farkındalık ve ifade: Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin öneminin takdiridir.

ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Hiçbir insan bir başkasının birebir aynısı değildir. Bu sebeple öğretim programlarının ve buna bağlı olarak ölçme ve değerlendirme sürecinin “herkese uygun”, “herkes için geçerli ve standart olması” insanın doğasına terstir. Bu sebeple ölçme ve değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik ve esneklik anlayışıyla hareket edilmesi şarttır. Öğretim programları bu açıdan bir yol göstericidir. Öğretim programlarından ölçme değerlendirmeye ait bütün unsurları içermesini beklemek gerçekçi bir beklenti olarak değerlendirilemez. Eğitimde çeşitlilik; birey, eğitim düzeyi, ders içeriği, sosyal ortam, okul imkânları vb. iç ve dış dinamiklerden ciddi şekilde etkilendiği için, ölçme ve değerlendirme uygulamalarının etkililiğini sağlamada öncelik öğretim programlarından değil öğretmen ve eğitim uygulayıcılarından beklenir. Bu noktada özgünlük ve yaratıcılık öğretmenlerden temel beklentidir.

Bu bakış açısından hareketle öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yön veren ilkeleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

1. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, kazanım ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.
2. Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılacak ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulayıcılara kesin sınırlar çizmez, sadece yol gösterir. Ancak tercih edilen ölçme ve değerlendirme araç ve yönteminde, gereken teknik ve akademik standartlara uyulmalıdır.
3. Eğitimde ölçme ve değerlendirme uygulamaları eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır ve eğitim süreci boyunca yapılır. Ölçme sonuçları tek başına değil izlenen süreçlerle birlikte bütünlük içinde ele alınır.
4. Bireysel farklılıklar gerçeğinden dolayı bütün öğrencileri kapsayan, bütün öğrenciler için genel geçer, tek tip bir ölçme ve değerlendirme yönteminden söz etmek uygun değildir. Öğrencinin akademik gelişimi tek bir yöntemle veya teknikle ölçülüp değerlendirilmez.
5. Eğitim sadece “bilme (düşünce)” için değil, “hissetme (duygu)” ve “yapma (eylem)” için de verilir; dolayısıyla sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez.
6. Çok odaklı ölçme değerlendirme esastır. Ölçme ve değerlendirme uygulamaları öğretmen ve öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilir.
7. Bireylerin ölçme ve değerlendirmeye konu olan ilgi, tutum, değer ve başarı gibi özellikleri zamanla değişebilir. Bu sebeple söz konusu özellikleri tek bir zamanda ölçmek yerine süreç içindeki değişimleri dikkate alan ölçümler kullanmak esastır.

BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Öğretim programlarının geliştirilmesi sürecinde insanın çok yönlü gelişimsel özelliklerine dair mevcut bilimsel bilgi ve birikim dikkate alınarak bütün bileşenler arasında ahengi dikkate alan harmonik bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu bağlamda bazı temel gelişim ilkelerine değinmek yerinde olacaktır.

Öğretim programları, insan gelişiminin belirli bir dönemde sonlanmadığı ve gelişimin hayat boyu sürdüğü ilkesi ile hazırlanmıştır. Bu sebeple öğretim programlarında, her yaş döneminde bireylerin gelişim özelliklerini dikkate alarak destekleyici önlemler alınması önerilmektedir.

Gelişim, hayat boyu sürse de tek ve bir örnek yapıda değildir. Evreler hâlinde ilerler ve her evrede bireylerin gelişim özellikleri farklıdır. Evreler de başlangıç ve bitişleri açısından homojen değildir. Bu sebeple programlar olabildiğince bunu göz önünde bulunduran bir hassasiyetle yapılandırılmıştır. Programların amaçlarını ve kazanımlarını gerçekleştirme sürecinde gerekli uyarlamaların öğretmen tarafından yapılması beklenir.

Gelişim dönemleri ardışık ve değişmeyen bir sıra izler. Her evrede olup bitenler takip eden evreleri etkiler. Öte yandan bu ardışıklık belirli yönelimlerle karakterize edilir: basitten karmaşığa, genelden özele ve somuttan soyuta doğru gelişim gibi. Program geliştirme sürecinde söz konusu yönelimler hem bir alandaki yeterliliği oluşturan kazanım ve becerilerin ön şart ve ardılığı noktasında dikkate alınmış hem de sınıflar düzeyinde derslerin dağılımlarında ve birbirleriyle ilişkilerinde göz önünde bulundurulmuştur.

Öğretim programlarında insan gelişiminin bir bütün olduğu ilkesi ile hareket edilmiştir. İnsanın farklı gelişim alanlarındaki özellikleri birbirleri ile etkileşim hâlinindedir. Söz gelimi dil gelişimi düşünce gelişimini etkiler ve düşünce gelişiminden etkilenir. Bu sebeple öğretmenlerden, öğrencinin edindiği bir kazanımın, gelişimde başka bir alanı da etkileyeceğini dikkate alması beklenir.

Öğretim programları bireysel farklılıklara ilişkin hassasiyetler göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Kalıtsal, çevresel ve kültürel faktörlerden kaynaklanan bireysel farklılıklar ilgi, ihtiyaç ve yönelme açısından da kendini belli eder. Öte yandan bu durum bireylerarası ve bireyin kendi içindeki

farklılıkları da kapsar. Bireyler hem başkalarından farklılık gösterir hem de kendi içindeki özellikleri ile farklıdır. Örneğin bir bireyin soyut düşünme yeteneği güçlü iken aynı bireyin resim yeteneği zayıf olabilir.

Gelişim hayat boyu sürmekle birlikte bu gelişimin hızı evrelere göre değişkendir. Hızın yüksek olduğu zamanlar gelişim açısından riskli ve kritik zamanlardır. Bu sebeple öğretmenlerin gelişim hızının yüksek olduğu zamanlarda öğrencinin durumuna daha duyarlı davranması beklenir. Söz gelimi ergenlik dönemi kimlik edinimi için kritik dönemdir ve eğitim bu dönemde kimlik edinimini destekleyici sosyal etkileşimleri artırır ve yönetir.

SONUÇ

Elimizdeki programları güncelleme sürecinde hangi işlemlerden ve aşamalardan geçtiğimiz üzerine bilgi vermek de yerinde olacaktır. Bu bağlamda:

- farklı ülkelerin son yıllarda benzer gerekçelerle yenilenip güncellenen öğretim programları incelenmiş,
- yurt içinde ve yurt dışında eğitim öğretim ve programlar üzerine yapılan akademik çalışmalar taranmış,
- başta Anayasamız olmak üzere ilgili mevzuat, kalkınma planları, hükümet programları, şûra kararları, siyasi partilerin
- programları, sivil toplum kuruluşları ve sivil araştırma kurumları tarafından hazırlanan raporlar vb. dokümanlar analiz edilmiş,
- Millî Eğitim Bakanlığı programlar ve öğretim materyalleri daire başkanlıkları tarafından geliştirilen anketler aracılığıyla öğretmen ve yöneticilerin programlar ve haftalık ders çizelgelerine yönelik görüşleri toplanmış,
- illerden gelen her bir branşla ilgili zümre raporları incelenmiş,
- branşlara yönelik açık uçlu sorulardan oluşan ve elektronik ortamda erişime açılan anket verileri derlenmiş,
- eğitim fakültelerimizin branşlar ölçeğinde hazırladıkları raporlar incelenmiş,

bütün görüş, öneri, eleştiri ve beklentiler, Bakanlığımızın ilgili birimlerinden uzman personel, öğretmen ve akademisyenlerden oluşan çalışma gruplarınca değerlendirilmiştir. Yapılan tespitler doğrultusunda öğretim programlarımız gözden geçirilip güncellenmiş ve yenilenmiştir. Programların uygulanmasına 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibarıyla topyekûn geçilecek ve sonrasında yapılacak izleme değerlendirme sonuçlarına göre yine gerekli güncellemeler yapılacaktır. Böylelikle programlarımızın gelişmelerle ve bilimsel, sosyal, teknolojik vb. ihtiyaçlarla koşutluğunun sürekliliği sağlanmış olacaktır.

SATRANÇ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN ÖZEL AMAÇLARI

Satranç Öğretim Programı; satranç alanında yapılan bilimsel araştırmalardan ve satrançla ilgili öğretim programlarından yararlanılarak hazırlanmıştır. 21. yüzyılın çağdaş bireylerinin yetişmesine önemli katkılar sağlayacağına inanılan Satranç Öğretim Programı'nın amacı çocukların;

1. Yaratıcı, eleştirel, yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirerek çok yönlü düşünebilmesine,
2. Araştırma, problem çözme, yaratıcı çözümler üretme becerisini geliştirmesine,
3. Durum ve olayların çözümüne yönelik yeni stratejiler geliştirebilmesine,
4. Sorumluluk alan, kendisine güvenen birey olmasına,
5. Çevresine karşı duyarlı ve empati becerisi yüksek birey olmasına,

6. Günlük yaşamda karşısındakilerle birlikte öğrenebilmesine ve öğrendiklerini kullanabilmesine,
7. Rekabet koşulları oluştuğunda kendisine ve başkalarına karşı saygılı olmasına ve bunu davranışlarıyla gösterebilmesine,
8. Kapasitesini geliştirerek en üst düzeyde kullanabilmesine ve kendi kendini yönetebilmesine, katkı sağlamaktır.

SATRANÇ ÖĞRETİM PROGRAMI'NA ÖZGÜ BECERİLER

Satranç öğretimi ve beceri öğretimi üzerine yapılan çalışmalar, programdaki temel yaşam becerilerinin belirlenmesinde etkili olmuştur. Satranç Öğretim Programı'nda yer alan temel yaşam becerileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Değişim ve Sürekliliği Algılama	Kendini Tanıma
Girişimcilik	Kurallara Uyuma
İletişim Kurabilme	Problem Çözme
İş Birliği Yapabilme	Araştırmacı Olma
Karar Verme	Sosyal Katılım
Öz Güven Kazanma	Zaman Yönetimi

Tablo 1: Satranç Öğretim Programı Becerileri

SATRANÇ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN UYGULANMASINDA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

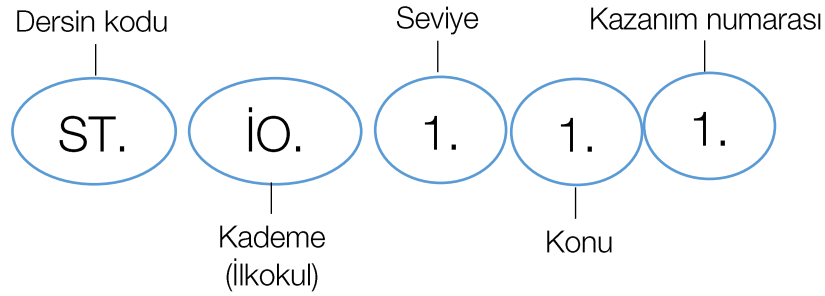
Satranç Öğretim Programı uygulanırken öğretmenlerin şunlara dikkat etmeleri gerekmektedir:

1. Dersin işlenişinde sınıf içi, okul içi ve okul dışı uygulamalar yapmaya özen gösterilmelidir.
2. Satrancın bir şans veya bahis oyunu olmadığı vurgulanarak oyun temelli öğretim yöntem ve teknikleriyle bir strateji oyunu olduğu öğrencilerin yaş ve bireysel farklılıkları temlinde ele alınmalıdır.
3. Program uygulanırken özel gereksinimi olan öğrenciler için gereken bireysel özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alan öğretim stratejileri kullanılmalıdır.
4. Satranç sadece bir strateji oyunu olarak düşünülmemeli aynı zamanda satrancın felsefesine uygun olarak öğrencilerin yaş ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak oyun temelli yöntem ve tekniklerle verilmelidir.
5. Sonuç odaklı ölçme değerlendirme yöntemlerini kullanmanın yanı sıra süreç odaklı ölçme değerlendirme yöntemlerinin kullanılmasına önem vermelidir.
6. Program uygulanırken tüm kazanımlar ilgili değerlerle eşleştirilmeli ve örtük program anlayışından hareketle dersler işlenmelidir.

7. Program uygulanmaya başladığında öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri belirlenmelidir. Bunun için düzey belirleme gözlem ve değerlendirme formu ile bu forma ilişkin testler kullanılmalıdır.
8. Öğrencilerin satranç dersindeki başarıları notla değerlendirilmemeli; program uygulanmaya başladığı anda, süreçte ve süreç sonunda yapılan bütün değerlendirmeler dikkate alınmalıdır. Bu değerlendirmeler; öğrencileri daha iyi tanımaya, öğrencilerin öğrenme eksikliklerini belirlemeye ve satranç dersinden daha etkin yararlanmaya dönük olmalıdır.
9. Satranç hakkında hiçbir bilgisi olmayan ve daha önce satranç dersi almamış öğrenciler başlangıç düzeyi birinci basamaktan başlatılır. Diğer öğrenciler düzey belirleme testleri sonuçlarına göre ilgili düzey ve basamaklara yerleştirilir.
10. Satranç öğretimi sırasında oyun terminolojisinde yer alan bazı ifadelerin öğrencilerin yaş gruplarının pedagojik özellikleri dikkate alınarak kullanılmasına özen gösterilmelidir. Örneğin “tehdit etme” gibi teknik terimler öğrencilerin gelişim düzeyleri dikkate alınarak yanlış anlaşılmalara yol açmayacak şekilde kullanılmalıdır.

SATRANÇ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN YAPISI

Satranç Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar öğrenme alanlarına göre numaralandırılmıştır. Kazanımlar; ders kodu, kademe, seviye, konu, kazanım numarası olarak ifade edilmiş ve aşağıda şematik olarak gösterilmiştir.

1. BASAMAK KAZANIM VE AÇIKLAMALARI

İlkokul 1. basamak seviyesindeki öğrencilerden satrancın kurallarını öğrenmeye yönelik hazırlık oyunları, yatay-dikey-çapraz, ileri-geri-yan, kenar-köşe, açık-koyu, sağ-sol, vb.kavramları, taşların değerleri, dizilişleri ve özellikleri, hamle yapma, karşılıklı-kurallı oyun oynama ve satrancın bazı etik kuralları gibi konular hakkında bilgi, beceri ve değer sahibi olmaları beklenmektedir.

BASAMAK	ÜNİTE ADI	KAZANIM SAYISI	DERS SAATİ	DERS SAATİ YÜZDESİ
1	Satranç Tanıyalım	4	8	22
	Taşların Değeri	4	5	14
	Satrançta Şah Tehdidi ve Mat	9	6	17
	Satrançta Tehdit ve Savunma	5	6	17
	Satrancın Özel Kuralları	2	4	11
	Satrancımı Geliştiriyorum	5	7	19
Toplam		29	36	100

Tablo 2: 1. İlkokul Satranç Öğretim Programı Konu Adı

1.Satranç Tanıyalım

ST.İÖ. 1.1.1. Satranç oyunu ve tahtasını tanıır.

Satranç oyunu hakkında genel bilgi verilir. Satranç tahtasının; yatay, dikey, çapraz, kenar, köşelerine ve şeklinin kare olduğuna dikkat çekilir. Öğrencilerden satranç tahtasının zemin karelerindeki açık, koyu kavramlarını fark etmeleri beklenir. Satranç tahtası üzerinde yatay ve dikey hizalamada sekize kadar saymalarına rehberlik edilir. Bu dönemdeki çocuklar için satranç tahtası tanıtılırken çeşitli, etkinlikler, drama vb. yöntem ve tekniklerden yararlanılır.

ST.İÖ. 1.1.2. Başlangıç aşamasındaki satranç kurallarını bilir.

Oyuna beyaz taşların önce başladığı, dokunulan taşı oynamak zorunda oldukları, hamle sırası kendisine gelene kadar sabırla beklemeleri gerektiği gibi basit kurallar üzerinde durulur.

ST.İÖ. 1.1.3. Satranç taşlarını başlangıç konumunda dizer.

Öğrencilerin satranç tahtası önünde dururken beyaz karenin öğrencinin sağ tarafına gelmesi sağlanır. Satranç taşlarını doğru yerleştirmesine, taşların başlangıç konumuna göre dizilmesine rehberlik edilir. Özellikle şah ve vezirin yerlerine dikkat çekilir.

ST.İÖ. 1.1.4 Satranç taşlarının hareketini bilir.

Kale, Fil, Vezir, Şah, At ve Piyon taşlarının tahtada nasıl hareket ettiği hakkında basit alıştırmalar yapılır. Piyonun son yataya vardığında vezir, kale, fil ve ata dönüşebileceği belirtilir.

Her taş hareketinin bir hamle olduğu açıklanır.

2. Taşların Değerleri

ST.İO. 1.2.1. Taşların puan değerlerini kavrar.

Taşların değerlerini bilir ve değerlerine göre sıralayabilir, karşılaştırabilir, gruplayabilir. Bazı etkinliklerle taşların değerlerinin karşılaştırılmasına ve özellikle şahın gücünün sınırsız olduğuna dikkat çekilir.

ST.İO. 1.2.2. Taşların puanlarını hesaplar.

Birkaç taşın puanını toplamaları, çıkarmaları, iki taş arasındaki puan farkını bulmaları sağlanır. Taşların değerlerini kıyaslamaları, kazançlı ve zararlı taş değişimleri hakkında uygulamalar yapmaları sağlanır.

ST.İO. 1.2.3. Satrançta saldırı altındaki taşın koruması kavramını açıklar.

Korumasız taş ve korumalı taş kavramının ne olduğuna dikkat çekilir. Korumasız taşı ve korumalı taşı tahta üzerinde gösterebilir. Korumasız taş üzerine farklı konumlar oluşturularak öğrencilerin yorum yapmalarına fırsat verilir.

ST.İO. 1.2.4. Satrançta taş almayı bilir.

İyi taş alışı, kötü taş alışı ve eşit taş alışı kavramları üzerinde durulur. Taşların puan değerlerine göre taş alışı örneklerle gösterilir. Doğru taş alışı kavramı ve bunun önemi anlatılır.

3. Satrançta Şah Tehdidi ve Mat

ST.İO. 1.3.1. Şahın oyun için önemini açıklar.

Öğrencilerin dikkati şahın oyunun en önemli taşı olduğuna çekilir. Oyunun amacının şahı ele geçirmek olduğu vurgulanır. Öğrencilerden şahın yakalandığında oyunun biteceğini bilmesi beklenir.

ST.İO. 1.3.2. Şah çekmeyi uygulayabilir.

Öğrenciler bir veya daha fazla taşın, karşı tarafın şahını tehdit etmesinin şah çekmek olduğunu bilir. Satranç tahtası üzerinde şah çekme konumunu gösterir ve uygulayabilir.

ST.İO. 1.3.3. Şah tehdidinden çeşitli teknikleri uygulayarak kurtulur.

Tehdit altında bulunan şahı; tehdit eden taşı alarak kurtarabileceği, kaçarak kurtarabileceği, başka bir taş ile perdeleme yaparak kurtarabileceği uygulama örnekleriyle verilir.

ST.İO. 1.3.4. Şahın diğer taşlar gibi alınamayacağını kavrar.

Satranç oyunu bitse dahi şahın tahtadan alınmadığı, şahı almanın kural dışı bir hamle olduğu benimsenir ve bu kural uygulanır.

ST.İO. 1.3.5. Mat etmeyi açıklar.

Şah tehdidinden kurtulamayan tarafın mat olduğuna ve mat olma durumunda oyunun sona erdiğine dikkat çekilir.

ST.İÖ. 1.3.6. Tek hamlelik mat alıştırmalarını yapar.

Satranç tahtasına dizilen tek hamlelik mat konumlarında doğru hamle uygulamalı olarak gösterilir. Mat durumu sözel olarak ifade edilir.

ST.İÖ. 1.3.7. Berabere kalmanın ne olduğunu açıklar.

Satrançta beraberlik durumunun olduğu belirtilir. Öğrencilerin beraberlik türleri olan taş yetmezliğini, 50 hamle kuralını, 3 konum tekrarını, anlaşmalı beraberlik özelliklerini ve pat durumunu anlamalarına rehberlik edilir.

ST.İÖ. 1.3.8. Pat durumunu bilir.

Hamle sırası kendinde olan öğrencinin şahı tehdit altında değilse, yapılabilecek hamle kalmamışsa ve oynayabilecek herhangi bir taşıda yoksa konumun pat olduğu ve maçın berabere bittiği öğrenciye fark ettirilir. Öğrencilerin uygulamalarına fırsat verilir.

ST.İÖ. 1.3.9. Mat ile pat konumlarını ayırt eder.

Önceki kazanımlarda verilen “mat” ve “pat” durumları tekrar edilir. Öğrencilerin satranç tahtasına dizilen örnek konumlar arasında “mat” ile “pat” pozisyonlarının farkına varmaları sağlanır. Öğrencilerin bu iki pozisyonu daha net ayırabilmelerini sağlayacak uygulamalar yaptırılır.

4.Satrançta Tehdit ve Savunma

ST.İÖ. 1.4.1. Satrançta tehdit durumlarını fark eder.

Öğrencilere rakibinin ve kendi taşlarının konumları fark ettirilir. Örnek pozisyonlar üzerinde tehdit altında olan taşlar uygulamalı olarak gösterilir. Bu pozisyonlarla ilgili alıştırmalar yaptırılır.

ST.İÖ. 1.4.2. Satrançta güvenli kareleri ayırt eder.

Öğrencilerin tehdit altında olmayan kareleri görebilmelerine rehberlik edilir. Güvenli kareye gitmeyen taşın kaybedileceğine dair örnek uygulamalar yaptırılır.

ST.İÖ. 1.4.3. Satrançta taş alır.

Tehdit altında olan taşın istenirse alınabileceğiyle ilgili uygulamalar yapılabilir.

ST.İÖ. 1.4.4. Taşının önüne perdeleme yapar.

Tehdit eden ve edilen taş arasına kurallara uygun şekilde taşını oynayarak tehditten kurtulabileceği gösterilir. Öğrencilere buna yönelik çeşitli uygulamalar yaptırılır.

ST.İÖ. 1.4.5. Taşını korur.

Tehdit altındaki taşın başka bir taştan destek alınarak veya güvenli bir kareye kaçılarak kurtarılabilceği gösterilir. Öğrencilere buna yönelik çeşitli uygulamalar yaptırılır.

5.Satrancın Özel Kuralları

ST.İO. 1.5.1. Rok hamlesini uygular.

Rok hamlesinin şahın özel bir hamlesi ve kalenin şah ile yer değiştirmesi olduğuna dikkat çekilir. Uygulamalar yaptırılır.

ST.İO. 1.5.2. Piyonun geçerken alma hamlesini kavrar.

Piyonlar çapraz alan taşlardır ancak ilk çıkışta iki kare ilerlediğinde bir piyonun tehdit karesinden atlanılmışsa o piyonun bir kare çıkmış olduğu kabul edilir ve piyon çapraz alınır. Öğrencilere geçerken alma kuralına uygun olarak kavrayabileceği örnekler sunulmalıdır.

6.Satrancımı Geliştiriyorum

ST.İO. 1.6.1. Mat kalıplarını uygular.

Oyun esnasında ortaya çıkabilecek mat örneklerinden merdiven matı, vezir matı gibi temel matlar satranç tahtasında gösterilir. Mat kalıplarına yönelik uygulamalara rehberlik edilir.

ST.İO. 1.6.2. Satrançta açılış prensiplerini açıklar.

Merkezi kontrol etmenin, aletleri geliştirmenin(satranç taşlarını daha iyi konuma getirmek için taşları konumlandırma) ve şah güvenliğinin önemi kavratılır.

ST.İO. 1.6.3. Karelerin isimlerini, notasyonu bilir.

Satranç tahtasındaki karelerin isimlerini (koordinatlarını) bilir, hamlelerin nasıl yazılacağını (notasyon) bilme ve uygulama konusunda deneyim kazandırılır.

ST.İO. 1.6.4. Satranç saati kullanarak maç yapar.

Satranç saati gösterilir, süreye uygun davranması gerektiği kavratılır. Hamle yapıldığı anda elle saate basılması gerektiğine dikkat çekilir. Satranç saati kullanarak maç yapabilir.

ST.İO. 1.6.5. Satranç turnuva kurallarını kavrar.

Turnuvalar ve turnuva kuralları hakkında bilgi verilir. Türkiye Satranç Federasyonu lisanslı sporcusu olabileceği hakkında öğrenciler bilgilendirilir.

2. BASAMAK KAZANIM VE AÇIKLAMALARI

İlkokul 2. basamak seviyesinde öğrencilerden; tek hamlede mat ve pat problemlerini çözebilme, taktik hamlelerini bulma, tempo gibi kavramları bilebilmeleri ve piyon oyun sonu gibi konular hakkında bilgi, beceri ve değer sahibi olmaları beklenmektedir. Verilen satranç problemleri bir veya iki hamlelik konular olmalıdır. Konulara başlanmadan önce öğrencilerin hazır bulunuşlukları değerlendirilerek kontrol edilmeli, gerektiğinde birinci basamaktaki konular tekrar edilmelidir.

BASAMAK	ÜNİTE ADI	KAZANIM SAYISI	DERS SAATİ	DERS SAATİ YÜZDESİ
2	Mat Kalıpları	2	6	17
	Temel Taktikleri	6	12	33
	Oyun Sonu	4	8	22
	Açılış İlkeleri	4	8	22
	Turnuva Kuralları	2	2	6
Toplam		18	36	100

Tablo 3: 2.Basamak Satranç Öğretim Program

1. Mat Kalıpları

ST.İÖ. 2.1.1. Mat kalıplarını içeren soruları çözer.

Şah tehtidinden kurtulamayan tarafın mat olduğuna ve oyunun mat olma durumunda sona erdiğine dikkat çekilir. Öğrencilerin deneyimlemelerine fırsat verilir.

ST.İÖ. 2.1.2. Mat kalıplarına ait konuları uygular.

Vezir ve yardımcı taşlarla mat kalıpları(şaşkın matı, çoban matı...), kale ve yardımcı taşlarla mat kalıpları(merdiven matı, arap matı ...), fil ve yardımcı taşlarla mat kalıpları(legal...), at ve yardımcı taşlarla mat kalıpları(boğmaca matı...), piyon ve piyon terfisiyle ve onlara yardımcı olan taşlarla mat kalıpları uygulanır.

2. Temel Taktikler

ST.İÖ. 2.2.1. Atak hedeflerini açıklar.

Birden fazla hedefe saldırı düzenleyebileceğine dikkat çekilir. Şahın, mat karelerinin, korumasız taşın, değerli taş ve kötü konumdaki taşların hedef olduğu belirtilir.

ST.İÖ. 2.2.2. Çatal taktiğini yapar.

Vezir, kale, fil, at, piyon ve şah ile yapılan çift yönlü atak uygulamaları yaptırılır.

ST.İÖ. 2.2.3. Açmaz taktiğini uygular.

Öğrencilere açmaz kavramı hakkında bilgi verilir, uygulamalar yaptırılır.

ST.İÖ. 2.2.4. Şiş taktiğini uygular.

Öğrencilerin vezir, kale ve fil tarafından yapılan şiş taktiğini uygulamaları sağlanır.

ST.İÖ. 2.2.5. Savunmanın kaldırılması taktiğini açıklar.

Taş kazancı elde edebilmek için yapılan savunmayı ortadan kaldırma yöntemleri üzerinde durulur. Koruyan taşı alarak, yok ederek veya koruyan taşı kovalayarak savunmanın kaldırılabilceğini bilir.

ST.İÖ. 2.2.6. Açarak saldırıyı uygular.

Açarak saldırı taktiğinin ne olduğu gösterilir, bu taktikten nasıl ve nerede yararlanılması gerektiği açıklanır. Uygulamalar yapmasına fırsat verilir.

3. Oyun Sonu

ST.İÖ. 2.3.1. Oyun sonunda temel matları uygular.

Temel matlardan tek kale matı ve iki fil matını tahta üzerinde uygulaması sağlanır.

ST.İÖ.2.3.2. Oyun sonunda geçer piyonun ne olduğunu kavrar.

Anahtar kareler satranç diyagramında gösterilir. Piyonun terfisinde şahların hangi karelerde olması gerektiği gösterilir. Piyonun ve şahın durumuna göre anahtar karelerin neler olabileceği söylenir. Geçer piyon, uzak geçer piyon, bağlı geçer piyon gösterilir.

ST.İÖ. 2.3.3. Piyon terfisindeki kare kurallarını açıklar.

Piyon karesinin nasıl çizildiği, piyon karesinin ne olduğu, hangi piyonun terfi edebileceği gösterilir.

ST.İÖ. 2.3.4. Oyun sonunda opozisyonu kavrar.

Şah kaleye karşı, şah oyun sonunda opozisyon yardımıyla matı bilir. Opozisyon kuralı uygulanır. Yakın, uzak, çapraz, yandan opozisyon kavramları tanıtılır.

4. Açılış İlkeleri

ST.İÖ. 2.4.1. Temel açılış prensiplerini fark eder.

Merkezin kontrolü, aletlerin gelişimi ve şahın güvenliği örneklerle gösterilerek temel açılış prensipleri fark ettirilir.

ST.İÖ. 2.4.2. Açılışta yapılan hataları gösterir.

Açılış prensiplerine uyulmadığı takdirde karşılaşılan sonuçlar gösterilir.

ST.İÖ. 2.4.3. Açılış prensipleri ile ilgili kısa oyunları satranç tahtasında uygular.

Şaşkın Matı, Çoban Matı, Legal Matı vb. uygulanır.

ST.İÖ. 2.4.4. Açılıştaki klasik oyunları inceler.

Satrançta taş gelişimini gösteren örnek oyunlar üzerinde durulur.

5. Turnuva Kuralları

ST.İO. 2.5.1. Turnuva kurallarını açıklar.

Öğrencilerin satranç turnuva kurallarını bilme ve uygulamalarına fırsat tanımak için basamak içi, okul içi ve il genelindeki turnuvalara katılmaları desteklenir. Organizasyonlar düzenlenebilir.

ST.İO. 2.5.2. Turnuvada satrancın etik kurallarının farkına varır.

Öğrencilere oyun arkadaşlarına saygı duyma, oyun bitiminde birbirlerini tebrik etme vb. davranışlar kazandırılır. Öğrencilerin satranca devam eden arkadaşlarına karşı da onların oyunları bitene kadar saygı kurallarına uygun davranmaları ve diğer oyunlara müdahale etmemeleri gerektiğine dikkat çekilir.

3. BASAMAK KAZANIM VE AÇIKLAMALARI

Öğrencilerin ilkokul 3. basamak seviyesinde tipik matlar, feda edebilmeyi, iki-üç hamlelik problem çözebilme, açılış ilkeleri ve oyun ortası stratejileri ve plan kurabilme gibi konular hakkında bilgi, beceri ve değer sahibi olmaları beklenmektedir.

BASAMAK	ÜNİTE ADI	KAZANIM SAYISI	DERS SAATİ	DERS SAATİ YÜZDESİ
3	Temel Taktikler	4	11	31
	Açılış İlkeleri	3	5	13
	Oyun Ortası	5	10	28
	Tipik Matlar ve Feda	3	10	28
Toplam		15	36	100

Tablo 4: 3.Basamak Satranç Öğretim Programı

1. Temel Taktikler

ST.İO. 3.1.1. Savunmanın kaldırmasına ait taktikleri uygular.

Saptırma, Engelleme (bloke etme), Çekme (celbetme) taktikleri uygulanır.

ST.İO. 3.1.2. Değirmen taktiğinin ne olduğunu uygular.

Açarak saldırı ve çifte saldırının değirmen taktiğine ait olduğunu bilmesi, satranç tahtasında uygulaması sağlanır.

ST.İO. 3.1.3. Mat atağına ait olan son sıra zayıflığından yararlanma taktiğini fark eder.

Beyazlar için birinci yatay, siyahlar içinse sekizinci yataydan yapılan, şah önünde duran kendi piyonları tarafından sıkışan, kendisine şah çeken vezir ve kalenin saldırısından kaçamadığı durumlar fark ettirilir.

ST.İO. 3.1.4. Sürekli şah ile beraberlik durumlarında yapılacakları açıklar.

Tehlikede olan şahın, rakibin şah çekme hamlelerinden kaçabileceğini fakat sürekli oluşan şah çekme hamlelerinden kurtulamayacağını bilmesi sağlanır. Özellikle kötü konumdaki oyuncunun oyunu en azından berabere bitirmek amacıyla kullanabileceği bir taktik olduğu belirtilir.

2. Açılış İlkeleri

ST.İO. 3.2.1. Açılıшта merkez kontrolünün önemini kavrar.

Satranç tahtasındaki merkez kareleri (d4,e4,d5,e5) göstermesi sağlanır. Merkez karelerin taşların gidebileceği en aktif bölge olduğu ve açılıшта bu bölgenin piyonlar veya taşlarla kontrol edilmesi gerektiği kavratılır.

ST.İO. 3.2.2. Açılışta şahı güvenliğe alır.

Açılışta merkezin kontrol edilmesi, at ve fillerin hamlelerinden sonra rok hamlesinin ilk fırsatta yapılması sağlanır.

ST.İO. 3.2.3. Açılışta gereksiz hamlelerden kaçınır.

Piyonlarla yapılacak gereksiz hamlelerden kaçınma gösterilir. Piyonlar ve piyon dışındaki taşların uyumu kavratılır.

3. Oyun Ortası

ST.İO. 3.3.1. Oyun ortası amacını kavrar.

Bir satranç oyununun evrelerinin açılış, oyun ortası ve oyun sonu olduğu kavratılır. Oyun ortasının açılışta bütün taşların gelişiminden sonra ortaya çıkan durum olduğu gösterilir. Bu taş gelişimiyle birlikte taşlar arası uyumdan oluşan planlamalar hakkında fikir verilir. Merkezin doğrudan kontrolünde yapılan planla, dolaylı kontrolünde yapılan plana vb. planlara dikkat çekilir.

ST.İO. 3.3.2. Oyun ortasının taktik olarak incelemesini yapar.

Atak hedeflerinin oyun ortasında kullanılması sağlanır. Çift yönlü saldırı, şiş savunmanın kaldırılması, açmaz, açarak saldırı gibi taktik unsurlar bir arada kullanılır.

ST.İO. 3.3.3. Oyun ortasının stratejik olarak incelenmesini yapar.

Öğrenci oyun ortasında taşların konumunun ve piyon yapılarının önemini analiz edebilir. Bunu yaparken öğrencinin geçer piyonu, izole piyonu, bağlı piyonları, piyon zincirlerini göstermesi ve ifade etmesi sağlanır. Geri kalmış piyon fark ettirilir, bingiş piyonunun nasıl yapıldığı gösterilir, askıda piyon ifade ettirilir. Piyon çokluğu/azınlığı, açık/yarı açık hatlar ve çaprazlar gösterilir.

ST.İO. 3.3.4. Konum değerlendirmesi yapar.

Öğrencilerin taşların konumunu analiz etmesi, zayıf/güçlü karelerden yararlanabilmesi ve taşların iş birliğini uygulayabilmesi, analiz etmesi beklenir. Öğrencilerin konum değerlendirmesi yapabileceği problem durumları oluşturulur ve bu durumları deneyimlemelerine fırsat verilir.

ST.İO. 3.3.5. Plan yapar.

Öğrenciler konum değerlendirme sonucunda plan kurabilir ve stratejiler oluşturabilir. Mevcut konumdaki güçlü noktalarını, hangi bölgede üstün olduğunu görebilir. Zayıf noktalarını da güçlendirecek taşlarını çalıştırabilmesi sağlanır.

4. Tipik Matlar ve Feda

ST.İO. 3.4.1. Tipik matları uygular.

Öğrencilerin Anastasia'nın Matı, Arap Matı, Legal Matı gibi tipik matları iki hamlede, üç hamlede mat soruları olarak çözmelerine fırsatlar oluşturulur.

ST.İO. 3.4.2. Temel feda temalarını uygular.

Öğrencilere "f7", "h7", "h6" karelerinden alet/taş fedalarını, "h" ve "g" hattını açma, merkezi açma gibi feda temaları uygulanır.

ST.İO. 3.4.3. Maçları satranç tahtası üzerinde notasyon yardımı ile oynar.

Öğrencilerin farklı kişi ve seviyedeki arkadaş ya da yetişkinlerle maç deneyimi yapmalarına ortam hazırlanabilir.

4. BASAMAK KAZANIM VE AÇIKLAMALARI

Öğrencilerden ilkokul 4. basamak seviyesinde problem çözebilme, hesap yapabilme, zamanı kullanabilme, hamle ve konumları hafızaya alabilme, strateji geliştirebilme gibi konular hakkında bilgi, beceri ve değer sahibi olmaları beklenmektedir.

BASAMAK	ÜNİTE ADI	KAZANIM SAYISI	DERS SAATİ	DERS SAATİ YÜZDESİ
4	Problem ve Etüt Çözme	4	5	14
	Açılışlar	2	8	22
	Strateji	5	4	11
	Oyun Ortası	6	7	20
	Oyun Sonu	2	8	22
	Satranç Kültürü	3	4	11
Toplam		22	36	100

Tablo 5: 4.Basamak Satranç Öğretim Programı

1. Problem ve Etüt Çözme

ST.İO. 4.1.1. Problem ve etüt çözer.

Öğrencilere satranç oynarken problem ve etütleri fark edebilme ve çözüm üretebilme üzerine deneyimler kazandırılır.

ST.İO. 4.1.2. Hesaplama yapar.

Problem ve etüt çözümünü için birkaç hamlelik hesaplama yapabilmesine rehberlik edilir ve varyant ağacı çizdirilebilir.

ST.İO. 4.1.3. Karmaşık problem ve etütleri çözer.

Saptırma, çekme, savunmanın kaldırılması, kare boşaltma, engelleme gibi durumlar tanıtılır ve çözdürülür.

ST.İO. 4.1.4. Öğrenciler 5-10 taşlı konumu hafızasına alır.

Satranç tahtası üzerinde ilgili pozisyonları öğrencilerin hafızaya almalarına, deneyimlemelerine fırsatlar verilir.

2. Açılışlar

ST.İO. 4.2.1. Açılışları ve oyunu karakterine göre basamaklandırır.

Açılışta merkez mücadelesinin önemi kavratılır. Açık, yarı açık ve kapalı açılışlar tanıtılır.

ST.İO. 4.2.2. Açılışları hafızasına alır.

İtalyan Açılışı, İki At Savunması, İspanyol Açılışı, Şah Gambiti, Kuzey Gambiti, İskoç Açılışı, Dört At Savunması, Sicilya Savunması, Vezir Gambiti, Fransız Savunması, Petrof / Rus Savunması, Caro - Cann Savunması, İskandinav Savunması, Pirc Savunması, Şah Hint Savunması gibi açılışların 5-10 hamlesini öğrenciler hafızalarına alabilirler. Bu açılış ve savunmalara yönelik uygulamalar yaptırılır.

3. Strateji

ST.İO. 4.3.1. Stratejik üstünlükleri öğrenir.

Merkez, alan, açık-yarı açık hat, açık çaprazlar, taşların aktifliği, güçlü-zayıf kareler, ileri karakol, içeriye taş girmek, fil çifti, güçlü fil- kötü at, güçlü at- kötü fil gibi stratejik üstünlükleri, piyon yapıları tanıtılır. Bu konumlarda neler yapılması gerektiğine dair uygulamalar yaptırılır.

ST.İO. 4.3.2. Konum değerlendirir.

Tehditler, materyal ve stratejik üstünlüklere göre konum değerlendirmesi yaptırılır.

ST.İO. 4.3.3. Plan kurar.

Tehdit ve konum değerlendirmesine bağlı olarak basit planlar kurmasına ve planlarını uygulamasına rehberlik edilir.

ST.İO. 4.3.4. Hesaplama yöntemini açıklar.

Öğrencinin konum değerlendirmesi yaparken plana uygun aday hamleler bulmasına ve bu aday hamleleri hesaplmasına, aday hamlelerden doğru olanı seçmesine rehberlik edilir.

ST.İO. 4.3.5. Oynanmış olduğu oyunun analizini yapar.

Notasyon kullanarak kendi hamleleri hakkında iyi, kötü gibi eleştirilerde bulunabilmesi, kendi planı ve rakip planlar hakkında bilgi vermesi sağlanır.

4. Oyun Ortası

ST.İO. 4.4.1. Oyun ortasında basit stratejik temelleri kavrar.

Bir konumda iyi fili ve kötü fili ayırt edebilmesi sağlanır. Filin attan, atın filden kuvvetli olduğu konumlar fark ettirilir. Açık ve yarı açık hatlar kullanılır. Rakip taşları hapsedme, fil çiftinin gücü ve benzer stratejik unsurlar kavratılır.

ST.İO. 4.4.2. Oyun ortasının şah hücumunu açıklar.

Rok yapmamış şah, aynı kanatta rok yapan şaha, ters kanatta rok yapan şaha saldırma için ön şartlar kavratılır. Bununla ilgili klasik oyunlar öğretilir.

ST.İO. 4.4.3. Oyun ortasında farklı kuvvet dengelerini karşılaştırır.

Vezire karşı iki kale, vezire karşı kale ve hafif taşlar, iki kale üç hafif taş, hafif taşa karşı piyon konumlarını incelemesi sağlanır.

ST.İO. 4.4.4. Konum değerlendirmesi yapar.

Öğrencilerden taşların konumunu analiz etmesi, zayıf/güçlü karelerden yararlanabilmesi ve taşların iş birliğini uygulayabilmesi, analiz etmesi beklenir. Öğrencilerin konum değerlendirmesi yapabileceği problem durumları oluşturulur ve deneyimlemelerine fırsat verilir.

ST.İO. 4.4.5. Plan yapar.

Öğrencilerin konum değerlendirme sonucunda plan kurmasına, stratejiler oluşturmaya, mevcut konumdaki güçlü noktalarını, hangi bölgede üstün olduğunu görebilmesine yardımcı olunur. Zayıf noktalarını da güçlendirecek taşlarını çalıştırabilmesi sağlanır.

ST.İO. 4.4.6. Oynanmış olduğu oyunun analizini yapar.

Notasyon kullanarak kendi hamleleri hakkında iyi, kötü gibi eleştirilerde bulunabilmesi, kendi planı ve rakip planlar hakkında bilgi vermesi sağlanır.

5. Oyun Sonu

ST.İO. 4.5.1. Oyun sonu prensiplerini açıklar.

Öğrenciye oyun sonu prensipleri (iki fil matı, at-fil matı, çoklu piyon oyun sonları) satranç tahtasında gösterilir. Vezire karşı piyon, hafif taşın piyona karşı mücadelesini, at-piyon oyun sonunu, fil-piyon oyun sonunu, at-file karşı oyun sonunu, kale oyun sonunu, hafif taşlara karşı ağır taşların mücadelesini kavramasına yönelik çalışmalar yaptırılır.

ST.İO. 4.5.2. Oyun sonu oynama tekniği hakkında ilkeleri uygular.

Öğrencilerin şahın merkezileşmesi, acele edilmemesi ve şematik düşünme becerileri örneklerle geliştirilir.

6. Satranç Kültürü

ST.İO. 4.6.1. Satrançta teknolojinin önemini açıklar.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylı ve güvenli satranç içerikli bazı web sayfaları yardımıyla ilgili bilgisayar programlarını kullanabilmesine rehberlik edilir. Teknolojinin önemi ve kullanılan alanları ile iş birliğinin önemi kavratılır.

ST.İO. 4.6.2. Dünya satranç şampiyonlarını tanır.

Dünya satranç şampiyonları tanıtılır, kısa hayat hikâyelerine değinilir. Dünya satranç şampiyonlarının oyun stilleri hakkında uygulamalar yaptırılır.

ST.İO. 4.6.3. Bazı klasik maçları analiz eder.

Ustaların oyununu izleyerek öğrencilerin satranç oyununu öğrenmeleri amaçlanır. Ustaların oyun esnasında herhangi bir konumda nasıl düşündüklerine ve konumlarını nasıl değerlendirdiklerine dikkat çekilir.

